

Проблема морального вибору в умовах деструктивно-амбівалентного стану людини (на матеріалі трагедії В.Шекспіра «Гамлет» і новели М.Хвильового «Я (Романтика)»)

О. Л. Вечірко

Центральноукраїнський педагогічний університет ім. В. Винниченка, м. Кропивницький, Україна
Corresponding author. E-mail: elsid68@ukr.net

Paper received 14.08.17; Accepted for publication 20.08.17.

Анотація. У статті досліджується творчість англійського класика В.Шекспіра і українського митця М.Хвильового, які розглядали проблеми людини у кризовому світі. Трагедія «Гамлет» і новела «Я (Романтика)» глибоко психологічні, їх поєднують різні за масштабом, напруженістю і значущістю ситуації морального вибору, який є невід'ємною частиною людського життя і втіленням вічної драми Людини, що переживає внутрішні конфлікти й перебуває в амбівалентному стані.

Ключові слова: проблема вибору, амбівалентність, кризові ситуації, психічний стан, ціннісна парадигма.

Актуальність дослідження теми морального вибору обумовлена складним характером сучасних соціально-економічних і суспільних процесів. Колізії і парадокси особистості й соціуму в умовах зміни ціннісних орієнтацій все більше актуалізують цю проблему. Зауважимо, що значну увагу вивченню різних аспектів проблеми вибору людиною векторів свого буття приділили такі дослідники, як Бакштановський В. І. [1] Балл Г. О. [2], Гордяскіна І. В. [5] та ін. Науковці відзначають, що протягом усього життя людина опиняється у ситуації визначення мети, засобів, вчинків, ідеалів і цінностей, що, зрештою, є важливою частиною її буття. Моральне начало становить невід'ємну складову людської природи, це одна із найважливіших категорій, що визначає духовну сутність особистості. Сучасний словник з етики подає наступне тлумачення категорії **моральний вибір** – це «акт моральної діяльності, який полягає в тому, що людина, виявляючи свою суверенність, самовизначається стосовно системи цінностей і способів їх реалізації в лінії поведінки чи окремих вчинків, стосовно відповідних принципів, рішень і дій» [10, с.74]. На думку Н.Шайхієвої, «моральний вибір можна визначити як духовно-практичну ситуацію самовизначення особистості, засновану на властивості індивіда до критичного аналізу своєї поведінки у координатах добра і зла» [14, с.464].

Отже, ситуація морального вибору виникає в разі наявності кількох варіантів поведінки, пропонування особистості обставинами, що завжди тягне за собою оголення певної системи моральних цінностей, важливою складовою у цьому процесі залишається категорія свободи, адже той, хто приймає рішення, вільний у виборі між добром і злом. Головними механізмами морального самоконтролю є обов'язок і совість. Вони породжують серйозні вагання індивіда у сфері волі і формують особливий психічний стан роздвоєності особистості, який психологи називають амбівалентністю. У широкому розумінні «амбівалентність (від лат. *ambo* – обидва, *valento* – сила) – роздвоєність чуттєвого переживання, яка виявляється в тому, що один і той самий об'єкт викликає до себе у людини два протилежних почуття, наприклад, задоволення і незадоволення, кохання і ненависті, симпатії і антипатії. Зазвичай, одне з амбівалентних почуттів витісняється (як правило, несвідомо) і маскується іншим. Амбівалентність ховається в неоднозначності людини і її ставленні до навколишнього світу, у протиріччі системи цінностей» [3, с.507]. Тобто кожна людина знаходиться у стані

амбівалентності, якщо вона не може категорично й однозначно сприймати або не сприймати якийсь об'єкт навколишнього світу (і саму себе або частину власного внутрішнього світу). Але в цьому випадку амбівалентність не є деструктивною, адже не призводить до кардинальних змін у психіці і не заважає нормальній життєдіяльності. Користуючись формулою «більше подобається, ніж не подобається», людина знімає конфліктність ситуації. Інший тип амбівалентності – деструктивний, виникає тоді, коли конфлікт значно глибший і полягає не у чуттєвому сприйнятті зовнішніх об'єктів, а є «протиріччям між психологічними силами, які реально керують поведінкою особистості і тими обґрунтуваннями, які намагається дати їм особистість; протиріччя між бажанням і обов'язком, між безпосередніми афектами та свідомо спрямованими установками, протиріччя між свідомим і несвідомим. У морально-ціннісному аспекті – це конфлікт нахилів (бажань) та розуму (обов'язку), де одна із протилежних сил (звичай, розум) виступає як обов'язок і асоціюється з добром» [9, с.19].

Отже, ситуація внутрішнього конфлікту виникає, якщо особистість знаходиться перед необхідністю вибору між добром і злом, між бажанням і обов'язком, між почуттям і розумом. Як правило, «з добром асоціюється обов'язок, раціо» [9, с.50].

Особистість не може довгий час перебувати у деструктивно-амбівалентному стані і змушена зробити вибір, часто це вчинок, що не є моральним з точки зору системи моральних цінностей даної особи. Тобто вчинок конфлікту не вирішує, а навпаки породжує докори сумління і поглиблює деструктивність ситуації. В такому випадку, як правило, спрацьовує система «его-захисту». Форми цього захисту можуть бути різними: від «невизнання факту власного вчинку (формула: «я цього не робив, бо я цього не пам'ятаю») до виправдування себе відсутністю вибору або внутрішнім психічним станом (так званою афектною поведінкою)» [9]. Отже, засобом «его-захисту» є самообман, який виступає прикриттям для адекватної саморефлексії, сприяє захисту від повного «оголення душі».

Відомо, що складні ситуації морального вибору, описані у художній літературі, визначають характерні закономірності людського буття у всій їхній драматичності, наприклад, перед складними виборами постають герої романів А.Камю «Чума», А.Мердок «Чорний принц», О.Уайльда «Портрет Доріана Грея». У контексті світової літератури ми маємо чимало прикладів

внутрішньої роздвоєності героїв: Фауст із однойменної трагедії Гете; фантазмагоричний художній світ Гофмана породжує образ Йогана Крейсера; до внутрішньо конфліктних персонажів можна віднести героя роману Ф.Достоевського Родіона Раскольнікова.

Кожен час і кожна епоха встановлює свою ієрархію цінностей і породжує свій власний моральний ідеал, надаючи людині можливість вибору. Доба Відродження, яскравим представником якої став відомий англійський класик В.Шекспір, була періодом суттєвого злumu і зміни світоглядних орієнтацій: антропоцентризм, гуманізм визнавали найвищу цінність людини як особистості, відстоювали її право на свободу, щастя, справедливості. На думку Н.Дараган, центральною ідеєю гуманізму є «визнання цінності людини, її прав, інтересів, творчих здібностей...» [8, с.40]. «Втім, реалії вступали у гострий конфлікт із ідеалами митців. Держава й далі зміцнювала свою владу, загарбувала чужі землі, на всій землі чинилося беззаконня. І віра в щасливе майбутнє, честь і доброту все швидше танули, бо ставало дедалі помітніше, що метою держави була не людина, з її духовною свободою й особистим щастям, а перерозподіл багатства і влади. Як бачимо, дійсність жорстоко обійшлася з ренесансним ідеалом» [7, с.28]. Не випадково до Гамлета, героя однойменної трагедії Шекспіра, приходить гірке усвідомлення того, що «Данія – тюрма», «вік розладнався», «час звихнувся», він, осягаючи реальне життя, приходить до страшного висновку: людина – «квінтесенція праху», осередок пороків.

Образ принца Данського поданий у розвитку, особливість цього розвитку в тому, що він наділений здатністю аналізувати свій психічний стан, усвідомлюючи двоїстість і суперечливість своєї натури і тих ситуацій, у яких йому доводиться діяти, адже саме це породжує силу і слабкість героя, його зброя – думка, але ж вона є джерелом його нещастя. Безсумнівно, розвиток Гамлета проходить у процесі духовного самопізнання. На початку твору головний герой, сповнений палкою любові до життя, але з часом він розуміє, що його уявлення про світ і реальний світ суттєво різняться. У його душі вирують дуже суперечливі почуття. Монолог про Людину засвідчує трагічну роздвоєність Гамлета, у ньому точиться боротьба між ідеальними уявленнями і жорстокою реальністю. Спочатку він щиро вірить в людину: «Що за майстерний витвір чоловік! Який шляхетний розумом! Який безмежний хистом! Як вражає й дивує доцільністю постаті й рухів! Дією подібний до ангела! Тямою – до божества! Окраса всесвіту! Найдовершеніше з усіх створінь!» [15, с.44], але далі звучить питання: «Однак, що мені ця квінтесенція праху?» [15, с.44] і глибоке розчарування, сум: «Чи ж то людина, хто найбільшим благом Вважає їжу й сон?» [15, с.84]. Отже, роздуми головного героя про призначення людини набувають трагічного забарвлення. Автор приводить реципієнта до розуміння, що розпочинається руйнівна боротьба між ідеальними уявленнями і жорстокою реальністю. Гамлет, називаючи людину «окрасою Всесвіту», засвоїв філософію гуманізму, яка стверджувала, що людина є центром Всесвіту, а її життя спрямоване на створення справедливого світу тут, на землі. Разом з тим, реальність повертає героя до середньовічного уявлення про людину як осередка пороків, приречену на страждання у земному житті. Але трагедія Гамлета полягає не тільки в тому, що світ жакли-

вий, але і в тому, що він повинен зануритись у це зло, для того, щоб боротися із ним.

Проблема вибору – споконвічна проблема буття. На думку Г.Гегеля, саме Шекспір засобами художньої творчості дав неперевершені зразки аналізу фундаментальних філософських проблем (свободи і самостійності): вільного вибору людини вчинків і мети в житті, її самостійності у здійсненні рішень» [4, с. 239]. «Бути чи не бути?» – одвічне питання вибору, для Гамлета воно полягає не лише в особистій помсті за смерть батька, душу його мучать роздуми про необхідність битви зі світовим злом: «Звихнувся час... О доле зла моя! Чому його направить мушу я?» [15, с. 32]. Далекий від досконалості, Гамлет покликаний «направити» час. Автор прокує читача до міркувань про те, чи має герой право визначати вектор буття, адже зло живе і у ньому самому: «Сам я більш-менш чесний, та й то міг би закинути собі дещо таке, о краще було б моїй мамі й не родити мене на світ. Я дуже пихатий, мстивий, честолюбний. До моїх послуг стільки гріхів, що я не можу ні охопити їх думкою, ні змалювати в уяві, ні знайти час на те, щоб їх здійснити. Пощо таким, як я, плазувати межі небом і землею?» [15, с.55]. Проблема вибору призводить до серйозного внутрішнього конфлікту, Гамлет зволікає, страждаючи під тягарем вселенської муки. Багато дослідників дорікали героєві за це, звинувачуючи в нерішучості і навіть боягузтві, у критиці з'явився термін «гамлетизм», що означав перебування у постійних протиріччях і сумнівах, що складало враження бездіяльності, інертності, але це було оманливим, бо на думку О.Уваркіної «...хіба можна назвати бездіяльністю духовні шукання героя? Адже думка також є формою людської активності, і цією здатністю Гамлет наділений у повній мірі» [11, с. 249]. Трагізм образу Гамлета полягає в тому, що він, знаходячись у ситуації вибору між добром і злом, усвідомлює, що єдиним можливим засобом у боротьбі зі злом є те саме зло і саме ця обставина спотворює найбагороднішу мету: «Хай буду я жорстоким – та не звіром». Герой робить свій вибір, відчуваючи свою самотність і усвідомлюючи своє безсилля, принц Данський діє всупереч традиціям, керуючись лише власним сумлінням, викриває недосконалість цього світу, прагнучи змінити його на краще.

Українське Відродження початку 20 століття – яскравий феномен вітчизняної історії. У назві терміну Відродження міститься його основна ідея: національна культура прагне відродитися після занепаду. В умовах пореволюційної дійсності значна частина української інтелігенції перейнялася ленінською ідеєю побудови комунізму і власними небаченими самопожертвами, романтизмом та ентузіазмом, пожвавилася її творча діяльність, що проявилася у виникненні багатьох літературних та мистецьких об'єднань («Плуг», «Гарт», ВАПЛІТЕ та ін.). У 20-ті роки минулого віку діяло близько сорока таких творчих спілок. 1925 р. широко розгорнулася літературна дискусія щодо шляхів розвитку української літератури, до якої активно долучився М.Хвильовий, «романтик з непоступливою вдачею», людина, що свято вірила в ідеали Загірної комуни. «Однак незатишна і тривожна радянська дійсність другої половини 20-х років, докорінні зміни у суспільстві викликали розгубленість, неспокій української інтелігенції, бо бажана мрія і конкретна реальність пере-

бували у суперечності, що породжувало стан дисгармонії, сумніви та відчай. Залишитися собою, мислити і відчувати самостійно у ті часи було практично неможливо» [6, с. 129]. Це добре усвідомив М. Хвильовий, який наклав на себе руки. Із самогубства митця почався процес масового нищення тієї частини української еліти, яка розуміла облудність радянської системи.

Більшість героїв новел М. Хвильового позбавлені внутрішньої цілісності, вони сумніваються, шукають, часто так і не знаходять відповідей на свої питання. Це герої «Санаторійної зони», новел «Синій листопад», «Лілюлі», «Пудель», «Я (Романтика)». На перший план у згаданих творах виходять надломлені, роздвоєні особистості. Цей факт можна пояснити тим, що і сам письменник не був абсолютно цільною особистістю: «...в мені, романтикові, мрійникові, – завжди точиться внутрішня боротьба...» [13, с. 837]; «ідеологічно, оскільки ідеологія виробляється головним чином інтелектом, я вважаю себе витриманим марксистом-комуністом, але в психіці я себе таким не можу вважати...» [13, с. 836]. Безперечно, ця особистісна риса характеру М. Хвильового мала суттєвий вплив на його твори. Так само розколюється «Я» і у головного героя новели «Я (Романтика)»: «Я» – чекіст і «Я» – людина.

У першій частині новели «Я (Романтика)» увагу сконцентровано на чотирьох дійових особах. У процесі розвитку сюжету герої практично скоюють тільки один вчинок: вони виносять вирок безвинним, одним словом, вони убивають. У цій ситуації главоверх весь час перебуває у деструктивно-амбівалентному стані, він зізнається сам собі: «н і к о м у, н і к о л и й н і ч о г о н е г о в о р и т и, я к р о з к о л о л о с ь м о е в л а с н е «я» [12, с.332]. Суперечливий стан героя знаходить своє вираження у формулі: «Я– ч е к і с т, а л е я і л ю д и н а» [12, с.323]. «Я – людина» – це світла гуманна частина душі «Я». Саме цю частину ліричний герой ототожнює з матір'ю: «...моя мати не фантом, а частина мого власного злочинного «Я», якому я даю волю... Тут... я ховаю від гільйотини один кінець своєї душі» [12, с.327]. «Я – чекіст» – інша, темна, кривава частина душі героя, частина «чорного синедріону», «чорного трибуналу комуни» [12, с.323]. Чекіст – це сотні розстрілів, це хиже навколо, це «дійсність як зграя голодних вовків» [12, с.337].

У творі ми спостерігаємо за главоверхом в оточенні його товаришів – «чорного трибуналу комуни», бачимо його в спілкуванні з матір'ю, і, нарешті, мати і члени чорного синедріону, цього несправедного судилища, зустрічаються, а головний герой опиняється між ними. Виникає своєрідний трикутник: товариші – мати – я. Герой поставлений перед необхідністю вибору. Трагізм ситуації полягає не тільки у самому виборі героя (він вбиває матір), але і в можливості існування цього вибору в суспільстві. Чи може бути воно щасливим, гармонійним і гуманним, коли будується на смерті рідних матерів? Тут важливо відзначити, що герой оповідання знає наперед, як він буде діяти: "але я вже знав, як я зроблю. Я знав і тоді, коли покинув масток. Інакше я не вийшов би так швидко з кабінету" [12, с.333]. Він швидко прийняв рішення, і ця моментальність вибору є доказом фанатичності, сліпої віри в ідею, якій служить герой. Щоб подолати амбівалентність і довести свою «справжність» як чекіста, герой

змушений вибудувати систему самовиправдань і пояснень, вчинити страшний злочин – матеревбивство, але дорога, яку він обирає, веде у нікуди, це шлях не до гармонії «голубих озер загірної комуни», а до чорної безодні і спустошення людської душі.

Висновки. Отже, досліджуючи трагедію В.Шекспіра «Гамлет» і новелу М.Хвильового «Я (Романтика)» варто відзначити, що час написання цих творів віддаляє більш ніж 300 років, але проблеми, що постають на їх сторінках є вічними. Головний об'єкт роздумів письменників – людина в кризовому світі, адже доба Відродження, представниками якої стали англійський класик і український митець, виявилась драматичною сторінкою в історії людства, бо вона спровокувала конфлікт між ідеалом, мрією (а це час великих сподівань) і реальністю. Твори митців були написані в період, коли потрясіння, випробування похитнули віру в людину і породили роздвоєність свідомості. Отже, психологічна двоїстість героїв носить історичний характер. Причини, які спонукали персонажів аналізованих творів В. Шекспіра і М. Хвильового до цього стану, різні.

Головна проблема вибору для Гамлета – це помста, яка, згідно з середньовічними уявленнями, є його обов'язком, але він – людина Нового часу, він гуманіст, який усвідомлює зіпсованість людської природи і, з огляду на це, вибір аж ніяк не пов'язаний із особистою помстою, він глибоко філософський, герой намагається побороти світове Зло, боротьба для нього набуває переважно морального сенсу.

За часів М.Хвильового в рамках нової пореволюційної ідеології закони моралі поділялись на буржуазні і пролетарські (революційні), через це загальнолюдська мораль відкидалася. В полі такої ціннісної парадигми діє головний герой новели «Я (Романтика)». Фанатична відданість абстрактним ідеалам викриває жорстокі реалії «нового» життя, не випадково главоверх запитує себе: «що це: дійсність чи галюцинація?» [12, с.337]. У цьому питанні – відчай героя, який не дозволяє йому свідомо зрозуміти все, що відбувається навколо нього.

Логічним завершенням морального вибору у творах В. Шекспіра і М. Хвильового постає вчинок, а важливими механізмами морального самоконтролю є обов'язок і совість. У цьому аспекті герої англійського й українського митців різні. Попри довгі вагання Гамлета, про які свідчать його монолози, помста вершиться в силу певного збігу обставин, а не з волі принца. У главоверха теж присутні вагання у сфері волі, його внутрішні монолози це яскраво демонструють, але рішучість, зрештою, перемагає, фанатична відданість комуни, жорстокість, нелюдність, нервова демонстрація свого «залізного я» спонукають до страшного злочину – вбивства матері. Нова комуністична ідея не дає права вибору, не допускає вагань і сумнівів, бо партія визначила конкретні ціннісні орієнтири.

З огляду на викладене, ми можемо зробити висновок, що інтерес до проблеми вибору є позачасовим. Твори В.Шекспіра і М.Хвильового глибоко психологічні, їх поєднують різні за масштабом, напруженістю і значущістю ситуації вибору, який є невід'ємною частиною життя і втіленням вічної драми Людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакштановский В.И. Моральный выбор личности: цели, средства, результаты / Владимир Бакштановский. – Томск: изд-во Томского у-та, 1977. – 200 с.
2. Балл Г.О. Феномен выбору в контексті соціальної поведінки / Георгій Балл // Соц. психологія. – 2005. – №1. – С.3 – 13.
3. Большая советская энциклопедия. – М., 1970. – Т.1. – 633 с.
4. Гегель Г.В.Ф. Эстетика: В 4 т. / Г.В.Ф. Гегель. – М., 1968 – 1973. – Т.1. – 330 с.
5. Гордяскина, И.В. Моральный выбор: феномен сознания и поведения: Автореф. дис. канд. филос. наук: 09.00.05/ Ирина Гордяскина – Мордовский гос. ун-т им. Н. П. Огарева. – Саранск, 2001. – 20 с.
6. Горенок Г. Образ Гамлета у творчості Миколи Бажана / Галина Горенок // Вісник Житомирського державного університету ім. І.Франка. – Вип. 28. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 125 – 128.
7. Градовський А.В., Галушко М.В. Процедура аналізу художнього тексту як об'єкт управління: Навч.-метод. Посібник / А.В.Градовський, М.В. Галушко. – Черкаси, 2014. – 260 с.
8. Дараган Н.Д. Гуманизм как духовное явление / Наталья Дараган // Вестник Таганрогского института имени А. П. Чехова. – 2008. – №2. – С.36-41.
9. Михеева И.Н. Амбивалентность личности: морально-психологический аспект / Ирина Михеева. – АН СССР; Институт философии. – М.: Наука, 1991. – 125 с.
10. Тофтул М.Г. Сучасний словник з етики: Словник / Михайло Товтул. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
11. Уваркіна О. Філософські аспекти трагедії В.Шекспіра «Гамлет, принц данський» / О. Уваркіна, Н. Бекегова // Гілея: Збірник наукових праць. – 2013. – Випуск 73(№ 4). – С. 248-250.
12. Хвильовий М. Твори: В 2 т./ Микола Хвильовий. – К.: Дніпро, 1990.– Т.1.: Поезія, оповідання, новели, повісті. – 650 с.
13. Хвильовий М. Твори: В 2 т. / Микола Хвильовий. – К.: Дніпро, 1990.– Т.2.: Повісті, оповідання, незакінчені твори, нариси, памфлети, листи. – 925 с.
14. Шайхиева Н.А. Нравственный выбор в башкирской мифологии / Н.А. Шайхиева // Вестник башкирского университета. – 2010. – Т.15. – №2. – С.464 – 466.
15. Шекспір В. Зібрання творів у 6-ти томах / Вільям Шекспір. – Том 5. – К.: Дніпро, 1986. – 690с.

REFERENCES

1. Bakshtanovsky V. I. Moral choice of personality: goals, means, results / Vladimir Bakshtanovsky. – Tomsk: Tomsk University Publishing House, 1977. – 200 p.
2. Ball H. O. The phenomenon of choice in the context of social behaviour / Heorhii Ball // Social psychology. – 2005. – No. 1. – pp. 3-13.
3. The Great Soviet Encyclopaedia. – M., 1970. – Vol. 1. – 633 p.
4. Hegel G.V.F. Aesthetics: In 4 volumes / G.V.F. Hegel. – M., 1968 – 1973. – Vol. 1. – 330 p.
5. Gordyaskina I. V. Moral choice: the phenomenon of consciousness and behaviour: Synopsis of thesis of Candidate of philosophical sciences: 09.00.05 / Irina Gordyaskina – N. P. Ogarev Mordovian State University. – Saransk, 2001. – 20 p.
6. Horenok H.Yu. Hamlet's image in Mykola Bazhan's works / Halyna Horenok // Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. – Issue 28. – Zhytomyr: Zhytomyr State University Publishing House, 2006. – pp. 125-128.
7. Hradovskyi A. V., Halushko M. V. The procedure for analyzing literary texts as a subject to control: Teaching and learning manual / A.V. Hradovskyi, M.V. Halushko. – Cherkasy, 2014. – 260 p.
8. Daragan N. D. Humanism as spiritual phenomenon / Natalya Daragan // Taganrog A. P. Chekhov Institute Journal. – 2008. – No. 2. – pp. 36-41.
9. Mikheeva I. N. Ambivalence of personality: the moral and psychological aspect / Irina Mikheeva. – USSR Academy of Sciences; Institute of Philosophy. – Moscow: Nauka, 1991. – 125 p.
10. Toftul M. H. Modern Dictionary of Ethics: Dictionary / Mykhailo Tovtul. – Zhytomyr: Zhytomyr I. Franco State University Publishing House, 2014. – 416 p.
11. Uvarkina O. Philosophical aspects of W. Shakespeare's tragedy "Hamlet, the prince of Denmark" / O. Uvarkina, N. Beketova // Hileia: Collection of Scientific Works. – 2013. – Issue 73 (No. 4). – pp. 248-250.
12. Khvyliovyi M. Works: In 2 volumes / Mykola Khvyliovyi. – K.: Dnipro, 1990. – Vol. 1: Poetry, short stories, novellas, tales. – 650 p.
13. Khvyliovyi M. Works: In 2 volumes / Mykola Khvyliovyi. – K.: Dnipro, 1990. – Vol. 2: Tales, short stories, unfinished works, essays, pamphlets, letters. – 925 p.
14. Shaykhiyeva N. A. Moral choice in Bashkir mythology / N. A. Shaykhiyeva // Bashkir University Bulletin. – 2010. – Vol. 15. – No. 2. – pp. 464-466.
15. Shakespeare W. Collected Works in 6 volumes / William Shakespeare. – Vol. 5. – K.: Dnipro, 1986. – 690 p.

The problem of moral choice of a man in the destructive-ambivalent state (based on W. Shakespeare's tragedy "Hamlet" and M. Khvyliovyi's novel "I (Romance)")

O. L. Vechirko

Abstract. The article examines the works of English classic W. Shakespeare and Ukrainian artist M. Khvyliovyi, who considered human problems in the world of crisis. The tragedy "Hamlet" and novel "I (Romance)" are deeply psychological, their common features are situations of moral choice different in scale, intensity and significance, which is an integral part of human life and the embodiment of eternal drama of a Man experiencing internal conflicts and being ambivalent.

Keywords: *problem of choice, ambivalence, crises, mental state, value paradigm.*

Проблема выбора в условиях деструктивно-амбивалентного состояния человека (на материале трагедии В.Шекспира «Гамлет» и новеллы Н.Хвильевого «Я (Романтика)»)

О. Л. Вечирко

Аннотация. В статье исследуется творчество английского классика В.Шекспира и украинского писателя Н.Хвильевого, которые рассматривали и изучали проблемы человека в кризисном мире. Трагедия «Гамлет» и новелла «Я (Романтика)» глубоко психологические, их объединяют различные по масштабу, напряженности и значимости ситуации морального выбора, который является неотъемлемой частью человеческой жизни и воплощением вечной драмы Человека, который переживает внутренние конфликты и находится в амбивалентном состоянии.

Ключевые слова: *проблема выбора, амбивалентность, кризисные ситуации, психологическое состояние, ценностная парадигма.*